

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK V.

ČÍSLO 11.

Major gen. štábu PIERRE DAME, major gen. št. L. KOTÍK:

Francouzské hlavní velitelství po nešťastné pohraniční bitvě v roce 1914 chápe se opět iniciativy operací.

Kapitola I.

První pokus o strategické opětné zřízení fronty francouzsko-anglické.

I.

Povšechná situace dne 24. srpna 1914.

(Náčrt č. 1. a 2.)

a) Vojska francouzsko-anglická.

Dne 24. srpna 1914 nezdařily se ofensivní operace francouzské v Ardenách a na Sambře. 3., 4., 5. francouzská a armáda anglická zahájily ústup na celé frontě od Woevre až k Šeldě. Malá lotrinská armáda (generál Maunoury) drží východně od Orne výšiny Meusy a Woevre; její levé křídlo ve spojení s 3. armádou jest mezi Goussaincourtem a Spincourtem. 3. armáda (generál Ruffey) jest rozložena po obou stranách Othainu mezi Spincourtem a krajinou jiho-východně od Virtonu. Pravé křídlo 4. armády (2. sbor) jest severně od Montmédy a drží čtyřmi sbory linii chierskou a Meusu až k Sedanu. Levé křídlo 4. armády (2. záložní divise a 1 akt. sbor) drží linii meuskou od Donchery až k Fumay. 5. armáda (generál Lanrezac), jež narazila na pravé křídlo nepřátelských vojsk, jest v této situaci:

- 1. sbor severo-záp. a západně od Givetu,
- 10. sbor u Couvinu,
- 3. sbor jižně od Trélonu u Ohain-Fourmies,
- 38. divise východně od Avesnes,
- 18. sbor v krajině Semeries, Ramousies, Willies sev. východně od Avesnes.

Zadní voj v Solre-le-Château.

- 2. zál. divise skupiny Valabregue na Sambře u Jeumontu a Solre.
- Jezdecký sbor v 2. linii u Avesnes-Dompierre.

Anglické voje drží levé křídlo 5. armády západně od Maubeuge u Bavai.

Tři domobranecké divise skupiny d'Amade jsou rozloženy v malých oddílech od Escaut až k moři; 4. divise (88.) vykládá se v Templeuve a Séclinu východně a jižně od Lille.

61. a 62. záložní divise, pocházející se severního úseku opevněného kraje pařížského, budou vyloženy počínaje dnem 25. 8. v okolí Arrasu.

Belgická armáda byla zatlačena k Antverpám, a není zaručeno, zda má stále spojení s vojsky spojenců.

b) Vojska německá.

Německé armády provádějí velkolepý obchvatný manévr kolem svého levého křídla. Jejich úkolem jest obchvátiti levé křídlo nepříteli.

telovo, zatlačiti nepřítele k jihu, otevřít si cestu k Paříži a konečně jej porazit ve všeobecné bitvě.

Situace německých armád:

V. armáda (korunní princ), jež se stýká s 3. armádou francouzskou, jest dne 24. večer v krajině Longuyonu a na Othainu;

IV. armáda (vévoda württemberský) porazila v bitvě u Neufchâteau 4. armádu francouzskou (22. a 23. srpna) a postupuje k Meuse směrem na Pouilly—Mouzon—Sedan;

III. armáda (Hausen) dosáhla linie Remodenne (záp. od Givetu), Franchimont, Florennes (jedna divise v Dinantu).

II. armáda (Büllov), zesílená 1. jezdeckým sborem (Richthofen), dosáhla čáry Beaumont, Hemptinne;

I. armáda (Kluck) jest v Hawey, Genly, Dour, Onnaing, Condé, Maulde a Flines.

Pravé křídlo I. armády kryje 2. jezdecký sbor v Marchienes (Marwitz).

c) Ú v a h y. (Náčrt č. 2.)

Pohlédneme-li na situaci vojsk obou soupeřů, shledáme, že situace francouzských armád není nijak příznivá. Spojení mezi levým křídlem 4. armády a pravým křídlem 5. armády jest dosti slabě zajištěno; 1. sbor, který tvoří jakýsi výběžek, vydává se nebezpečí, že mu bude ústupová linie zamezena 3. německou armádou, které nebude schopna účelně čelit 51. divise, rozložená podél Meusy od Mezières k severnímu okraji Fumey. Rovněž na západě jest situace spleťtá; 10. sbor ustupuje na Couvin a mezi ním a 3. sborem (jižně od Trélonu) je mezera velmi nebezpečná.

Levé křídlo spojenců může býti obchvaceno, a toto nebezpečí je tím větší, že ohnisko francouzsko-anglických vojsk jest v středu, kdežto hlavní úsilí nepřítelovo se projevuje jeho pravým křídlem.

II.

Rozhodnutí hlavního velitele operujících vojsk francouzských.

Strategický problém, který má tou dobou rozluštit hlavní velitel, se skládá ze tří cílů:

a) uniknouti obchvatu, jenž hrozí jeho levému křídlu;

b) přenést ohnisko svých vojsk na operační linii, kde nepřítel zasahuje svým rozhodným manévrem;

c) chopiti se příležitosti k protiúderu, který by zhatil nepřátelský manévra a dovolil hlavnímu veliteli převzít iniciativu operací.

Pro rozřešení tohoto problému uvažuje generál Joffre o prvcích, na nichž závisí rozhodnutí velitelovo; prvky ty jsou:

— situace nepřítelova a situace vlastní (již uvedena);

— terén, který jest zde velmi důležitý, neboť jde o to, aby byla zvolena linie, na které nutno nepřítele zastaviti, a aby byl stanoven kraj, z něhož vyjdou manévrující armády;

— atmosférické poměry ty však mají malý vliv na operace (jsme v měsíci srpnu).

Abychom unikli obchvatnému manévru, máme dva prostředky:

a) rozšířiti frontu tak, aby nepřítel nemohl zachytiti ohrožené křídlo;

b) přemístiti bojiště, aby se nepřátelský obchvatný manévra prováděl do prázdna.

První prostředek (rozšířiti frontu) vyžaduje zálohy blízko fronty. Generál Joffre nemá však takových záloh. Zbývá mu tudíž jen přemístiti bojiště ústupem, aby tak čelil největšímu nebezpečí.

Dne 25. srpna rozhodl se francouzský hlavní velitel pro ústup. Rozhodnutí jeho obsahuje povšechná instrukce č. 2 (viz přílohu č. 1.).

Podle vydané instrukce¹⁾, je konečná fronta — po provedení ústupu III., IV., a V. franc. armády a anglické armády — na linii: Verdun—Grandpré—Berry au Bac—Laon—St. Quentin—Ham—Bray s/Somme, kdežto na levém křídle anglické armády seskupují se vojska (v okolí Arrasu), tak, aby mohla útočiti na sever (St. Pol—Arras) nebo na sev. vých. (Bapaume—Arras).

Vidíme, že se nejprve přemísťuje bojiště a že se rozšiřuje fronta, neboť jen tato opatření umožní generálovi Joffrovi, aby unikl hrožícímu obchvatu pravým křídlem armád německých.

Kdyby se byl rozhodl jinak, byl by jej mohl stihnouti osud Benedeckův u Sadové, nebo Bazainův u Met, ba mohl z toho povstati nový Sedan.

Rozhodnutí Joffrovo nepřipouští kritiky. Některé hlasy, které se ve Francii ozvaly proti rozhodnutí hlavního velitele, litovaly jen, že bylo tolik národního území ponecháno nepříteli; byly to hlasy úzkostlivých vlastenců. Dále uvidíme, že Joffre neposunul bojiště ani dostatečně daleko dozadu.

Co však v rozhodnutí hlavního velitele musí býti téměř zbožňováno a co také nazval Francouz Gabriel Hanotaux „geniální koncepcí“, jest, že se Joffre nespokojuje jen čeliti manévru nepřítelovu.

Hlavní velitel utvořil, jak víme, v okolí Amiensu skupinu vojsk, schopnou zahájití ofensivu směrem severním a sev. vých.; rozhodl se tedy zároveň proti nepříteli manévrovat, aby nabyl iniciativy operací.

Pod ohromnou tíhou odpovědnosti před celým státem, zůstává generál Joffre chladný a klidný. V jeho instrukcích ze dne 25. srpna najdeme už zárodek vítězství na Marně, neboť už v nich nařizuje opětné zahájení ofensivy. Tot' nesmrtelná Marna, která už přináší Němcům prohru a Joffrovi vrchol slávy.

Avšak provedení této instrukce č. 2. setkává se s mnohými obtížemi.

Hlavní velitel nařizuje armádám zcela přesně, že se má ústup prováděti za ochrany zadních vojů, které využijí všech vlastností terénu, aby zastavily nebo alespoň zpomalily postup nepřítelův krátkými, ale prudkými protiútoky, jejichž hlavní podstatou má býti dělostřelecká palba. Ovšem obchvatná sestava francouzsko-anglická — nemá-li její fronta míti mezer — může býti utvořena jen za určitou dobu, která bude vyžadovati mnohých tuhých nárazů a snad i nuceného vyklizení valné části národního území.

Celkem jde o to, aby se získal čas potřebný k soustředění 6. armády a aby se zároveň uspořádaly 4. a 5. armáda, po bojích, jež musily svěsti (5. na Sambře čelem na sever, 4. na Semoy čelem k severovýchodu). (Náčrt 2.)

Okamžitě lze pozorovati obtíže této dvojí akce.

Setrvá-li nepřítel ve svém postupu na jihozápad, aby obklíčil armádu anglickou, bude tato nucena posunouti se týmž směrem, aby nebyla obklíčena.

5. armáda musí se přidati k tomuto pohybu, aby nevydala nebezpečí svůj vlastní bok, kdyby se dala odtrhnouti od armády anglické.

Mezera, která by takto povstala mezi 5. a 4. armádou, by se tímto okamžikem ještě zvětšila. Jelikož by tato mezera zaujímal celý kraj

¹⁾ Viz náčrt č. 3.

Chimay a otvírala cestu III. armádě německé, překročivší Meusu mezi Givetem a Naumurem, byla by opět ohrožena 4. armáda na svém levém křídle.

Konec konců pozorujeme, že zřízení severní části fronty závisí jen od okolností, jak bude moci anglická armáda čelit nepříteli.

Prohlédneme-li si pásmo, v němž operuje armáda anglická a které bylo rozkazem ze dne 24. srpna ohrazeno na jihu linií Maubeuge, le Cateau, Bohain, poznáme, že údolí řeky Sommy jest jediné údolí, které je hrází proti ose pohybu pravého křídla německého.

Podarilo-li by se Němcům překročit Sommu mezi Péronnem a St. Quentinem, otevřel by se jim na pravém břehu Oisy volný terén až k severní části opevněného kraje pařížského, a mohli by obchvátiti postupně odpory, které jim měly vyvstati na překážkách Laonnois a Soissonnais, kryjících „Ile de France“.)

Co se děje na straně německé?

III.

Hlavní německé velitelství jest si jisto, že dosáhlo konečného rozhodnutí na západním bojišti. — Zeslabení fronty ve prospěch východního bojiště.

Manévr, zahájený generálem Moltkem, vyvíjí se už 8 dní podle stanového plánu. Němci, vidouce už v prvních bojích ustupovati francouzská vojska, byli posilováni v domněnce o francouzské slabosti. Armádní velitelé hlásí nespořádaný ústup francouzských sborů na celé frontě. Není pochyby — na západě jest vyhráno. Ve vysokých kruzích německých se mluvilo, že německá vojska vtáhnou dříve do Paříže než roku 1870, a že za několik dní ve výroční den oslav vítězství u Sedanu r. 1870 budou německé prapory v hlavním městě.

V této příčině jest úplně přesvědčivé svědectví generála Tappen, tehdejšího přednosty operačního oddělení hlavního štábu německého; praví: „Francouzové nabídli nám boj tak, jak jsme předvidali, aby čelili našemu vstupu do Francie. V této několikadenní bitvě byli poraženi. Velmi příznivé zprávy, jež docházely denně, hlavně pak zpráva ze dne 25. srpna, vzbudily v hlavním stanu dojem, že se rozhodná bitva na západní frontě skončila v náš prospěch. Pod dojmem tohoto rozhodného vítězství rozhodl se náčelník štábu dne 25. srpna, přes veškeré námitky s jiných míst, odeslati vojska určená pro východní frontu. Náčelník štábu myslil, že již nadešla doba, kdy podle velkého operačního plánu může odeslati — po rozhodném vítězství na západě — velká vojska na východní frontu, aby tam také došlo k rozhodnutí.“²⁾

Snad také dosti nepříznivá situace na východní frontě měla určitý vliv na rozhodnutí generála Moltka.

Dne 13. srpna oznamuje velkokníže Nikolaj Nikolajevič francouzskému vyslancovi Paleologovi, že příštího dne ráno armády vilenské a varšavská započnou ofensivu. A dne 14. srpna pohybovaly se armády ty k Východnímu Prusku, a překročily jeho hranice ve dnech 17. a 21. téhož měsíce.

Proti nim stála jen VIII. armáda německá:

3 akt. sbory,

1 záložní sbor a 1 zál. divise,

1 jezdecká divise,

²⁾ Kraj, který tvoří nynější departementy Aisne, Oise, Seine, Seine et Oise, Seine et Marne a část dep. Somme.

³⁾ Tappen: Bis zur Marne 1914, strana 18. (Oldenburg i O. — Berlin 1920.)

za velení generála Prittwitze. Velitel této armády nemohl čelit situaci a nezbývalo mu, než opustit celou provincii a ustoupiti na Vislu od Toruně až ke Gdansku.

Hlavní německé velitelství, utvrzeno metodou Bedřicha II., nemohlo se rozhodnouti k takové oběti; téhož názoru byl císař Vilém II.

Generál Prittwitz byl nahrazen generálem Beneckendorffem Hindenburgem; tomuto byl jako náčelník štábu přidělen Ludendorff, který byl pokládán za hlavu německého generálního štábu. Ludendorff byl dotud generálním ubytovatelem 2. armády, zachránil právě situaci u Lutychu a Moltke se domníval, že ho již nebude zapotřebí na západní frontě.

Zároveň se Moltke rozhodl ihned odeslati na východní bojiště šest armádních sborů (2 sbory každé armádní skupiny. První pohotové byly sbory pravé armádní skupiny a ihned byly odvolány z fronty.

Tyto dva sbory (XI. zál. a garda) byly na hranicích mezi II. a III. armádou. Oba se účastnily útoku na Namur a pochodovaly s těmito armádami, které byly jaksi mimo bojovou linii. — 8. jezdecká divise měla následovati za nimi.

Povšechná instrukce ze dne 27. srpna 1914.

Na západní frontě jest pro německé hlavní velení vyhráno. Není již manévru, ale jde o rychlý postup, aby se francouzské armády nemohly zachytiti v posicích, kde by se mohly brániti a kde by mohly dostati posily.

Rozhodnutí toto vyplývá z povšechné instrukce ze dne 27. srpna, jež nařizovala pokračovati v operacích.⁴⁾

Tento doklad jest velmi zajímavý. Ukazuje nám především, jak německé hlavní velitelství posuzovalo situaci ve dnech 25.—27. srpna, jaká opatření učinilo v důsledku této situace, a konečně ukazuje nám první příznaky německé katastrofy na řece Marně.

Co do situace se nám potvrzuje, že Němci měli dojem, že dosáhli cíle a že vyhráli rozhodnou bitvu na západním bojišti. V instrukci se praví, že belgická armáda je v rozkladu, a že celá armáda francouzská ustupuje; mimo to vykazuje, že veškeré aktivní arm. sbory francouzské byly zasazeny, že Anglie nebude moci novou armádou zasáhnouti před šesti měsíci.

Generál Moltke myslí, že se Francouzové brání jen proto, aby na- byli času a přinutili Němce ponechat na západě ještě hlavní síly, aby se tak ulehčilo ofensivě ruské.

Nyní si můžeme velmi jasně vysvětliti, proč byly na rozkaz Moltkův odeslány na ruskou frontu dva armádní sbory a jedna jezdecká divise. Přidáme-li k těmto dvěma sborům ještě dva sbory, které ponechal náčelník hlavního stanu před Antverpami, shledáme, že všechna manévrující síla byla zeslabena o 4 armádní sbory a o jednu jezdeckou divisi. Tot' jeden z prvních důvodů německé porážky na Marně.

Pokud se týká opatření pro provedení manévru, pozorujeme jen povšechný směr postupu: Paříž a údaje pro armády ve příčině pásma, směrů a zvláštních cílů. Jest to v hrubých rysech rozkaz k pronásledování.

⁴⁾ Viz přílohu 2.

Avšak hlavní velitelství předvidá, že by se francouzsko-anglická vojska mohla zastavit a vzchopiti buď za řekou Aisnou, nebo za Marnou, opírajíce se levým křídlem o Paříž.

Nemůžeme tedy říci, že by se nebylo pomýšlelo na to, co se může přihoditi.

Jaká opatření ale učiní, aby čelilo těmto odporům?

Instrukce ze dne 27. srpna určuje ochranná opatření: I. armáda má chrániti pravý bok armád. Zapamatujme si tuto úlohu I. armády dne 27. srpna! Podle ní poznáme, že generál Kluck neporozuměl své úloze, pokud se týká celku německých armád.

V uvedené instrukci se dále předvidá změna postupu armád z jiho-východu k jihu, kdyby vznikl silný odpor na Aisně a na Marně. Tato změna postupu umožní pak generálu Joffrovi zasaditi dne 6. září VI. armádu z opevněného kraje pařížského do pravého boku armád německých.

Dále uvidíme, že se touto změnou směru zeslabila všechna manévrující masa.

Mimo to nařizuje generál Moltke, aby se armády, dobývající pásem terénu, podporovaly. Jeho instrukce jsou přesnější pro I. armádu, jež má „býti schopna účastniti se operací II. armády.“

Podle našeho mínění jsou takové dispozice nedostatečné, a předčasným odchodem vojsk na východní bojiště musila tak choulolistivá organisace velení hned nebo později zaviniti neúspěch.

Organisace velení jest v moderní bitvě snad nejdůležitějším prvkem. Poslední válka skýtá mnoho a mnoho příkladů, jak velitelství shromáždí roztroušené části, dá jim přesné a jasné rozkazy, a napraví situaci.

Avšak dne 27. srpna hlavní německé velitelství nejen nedbá spojení armád, nýbrž ničí toto spojení. Na př. byl odvolán rozkaz, kterým se podřizovala I. armáda armádě II.

Kdyby byl měl hlavní stan silný a energický vliv na své armády, snad by tyto nedostatečné instrukce nebyly měly tak vážné následky. Zdá se však, že náčelník hlavního štábu nebyl vyhraněná osobnost a pevný charakter. Nezapomínejme také, že dne 27. jest hlavní stan v Koblenci a že přijede do Lucemburku až 30. srpna. Na takovou vzdálenost nemohl ovšem sám zabezpečiti jednotu velení.

IV.

Armády francouzsko-anglické nemohou se zachytiti na předvídané linii. (Náčrt 2.)

Nedostatky, o nichž jsme se zmínili shora, budou pocítovány až později. Rozhodnutí velitele armády nebo hlavního velitele nemívají hned přímých následků, jako rozhodnutí velitelů divisi nebo pluku.

Třebaže vydaný rozkaz obsahuje již sám porážku německé armády, nutno přece doznati, že v době, kdy byl vydán, německá armáda stále a stále postupovala na půdě francouzské. Více než jeden milion mužů se 4000 polních děl, 450 bateriemi hrubých děl a 700 houfnic velké ráže postupuje na Paříž.

Za 4 dny (od 24.—28. srpna) jsou Angličané nuceni ustoupiti z krajiny záp. od Maubeuge do okolí Noyon—Chauny, t. j. více než 100 kilometrů.

5. francouzská armáda, aby nepozbyla spojení s nimi, musí se členiti stupňovitě k jihozápadu a zříci se spojení se 4. armádou (důvody jsme již vyložili). Nakonec utvoří 5. armáda obranný výběžek k severu a severozápadu, zachycující se na řece Oise (na jižním břehu)

od Hirsonu až k Moy přes Guise. Tímto pohybem zanechá mezi sebou a 4. armádou mezeru asi 50 km vzdušné dráhy.

Také 4. armáda, ačkoliv doposud ovládá svou situaci protiútoky na řece Meuse (26. a 27. srpna), dostává rozkaz odpoutatí se a ustoupiti na řeku Aisnu u Rethelu.

Hlavnímu veliteli operujících francouzských armád se však podaří udržeti spojení mezi 4. a 5. armádou tím, že použije úspěchů 1. armádního sboru proti 3. armádě saské (Hausen) při přechodu přes Meusu mezi Givetem a Namurem.

Za tím účelem utvoří hlavní velitel dne 29. srpna novou skupinu vojsk, jež postupně odnímá:

4. armádě: čtyři pěší divise, dvě záložní divise a jednu jezdeckou divisi;

3. armádě: jednu pěší divisi,

2. armádě: půl armádního sboru.

Skupina tato má přesný úkol: krýti levý bok 4. armády před nepřátelskými vojsky, vycházejícími z Rocroi.

Ústupová linie této skupiny jest stanovena mezi Rethelem a Laonem ke Guignicourtu na Aisně. Skupina bude až do 4. září podřízena veliteli 4. armády; tímto dnem stane se skupina 9. armádou pod velením generála Focha.

Strategické obnovení fronty mezi Oisou a Sommou se však neuskutečňuje. Ačkoli dne 29. srpna vrhla 5. franc. armáda s úspěchem do boku 2. německé armády (Bulow), bojující takřka s obrácenou frontou severně a jižně od Guise, dosáhly čelné proudy armády Kluckovy dne 30. 8. roviny Santerre u Chaulnes a vnikly do koncentračního pásma 6. francouzské armády.

Proto nemohla tato armáda podniknouti nic rozhodného, neboť se počínala teprve shromažďovati. Spojení s 5. francouzskou a s armádou anglickou dosud není.

Anglická armáda jest zatlačena daleko na jih od určené operační čáry, a tím se 6. armáda ocitá v postavení velice dobrodružném.

Nepřítel dostihl Francouze rychlostí již po druhé, a spojenci musí tedy hleděti znovu nabýti terénu, aby byla nepříteli připravena past otevřenější a lépe ovládaná.⁵⁾

Rozkaz pro nový ústup armád francouzsko-anglických.

Hlavní velitel operujících armád se rozhodl pro další ústup dne 30. srpna.

Prováděcí rozkazy pro ústup vyplývají z povšechné instrukce č. 4. ze dne 1. září 1914 a z osobní a tajné instrukce pro velitele armád z večera dne 2. září.⁶⁾

„Z plánu hlavního velitele poznáváme, že hlavní velitel hodlá zlákat nepříteli do velké kapsy, rozprostírající se mezi opevněným krajem pařížským a pevností verdunskou; její mezi by byly případně Seina a Aube od Melunu do Brienne-le-Château. Manévr jest největším manévrem, jež dějiny dosud zaznamenaly.

Jaké obavy lze však předpokládati?

Jest to především nebezpečí morální, neboť rozhodnutí k tomuto manévru způsobilo ústup vojsk, jež se necitila a nepokládala za poražena, a která přesně oceňovala veškeré národní bohatství, zanechávané nepříteli na pospas.

Chceme-li však dáti svému strategickému rozčlenění formu obchvatnou, vy-dáváme se nebezpečí, že půjdeme tuze daleko a že poskytneme nepříteli příležitosti k centrálnímu průlomů, a ten jest nebezpečnější, poněvadž se celá bitva vyvíjí hluboko ve vlastní zemi.

Konečně je obava, že nepřítel, jenž tuší jaká past se na něho líčí, nedá se zlákat do „kapsy“ a že svými strategickými zálohami podnikne nový manévr, jenž předejde a shroutí náš manévr.“

⁵⁾ Plk. Duffour: Přednášky vál. dějin na vys. vál. škole v Paříži z r. 1921.

⁶⁾ Příloha č. 3 a 4 a náčrt 3.

Aby čelil těmto třem nebezpečím, učinil hlavní velitel tato opatření:

A. Aby zamezil morální úpadek, působí hlavní velitel operujících armád na citlivost a inteligenci svého vojska všeobecným rozkazem č. II. ze dne 2. září.⁷⁾

Rozkaz tento nařizuje, aby se ústup dal v pořádku a aby armády doplnily své počty z výcvikových středisek a z náhradních těles.

B. Přílišnému roztažení armádního rozčlenění jest zabráněno zeslabením francouzského pravého křídla ve prospěch 3. a 4. armády, jež dodaly prvky pro 6. a 9. armádu.

3. armáda obdržela jeden armádní sbor od 2. armády (XV. sbor — rozkaz č. 3319 ze dne 1. 9. 1914).

4. armáda dostala jeden armádní sbor od 1. armády (XXI. sbor — rozkaz č. 3470 ze dne 2. 9. 1914).

Takto přesunujeme na západ střediska svého úsilí; operace tyto jsou podporovány protiofensivním manévrem 1. a 2. armády.

C. Zbývá ještě nebezpečí nepřátelského protimanévru, možno-li se tak vyjádřiti.

Pohlédneme na mapu.⁸⁾ Paříž a Verdun jsou až na několik desetin stupně na téže rovnoběžce, podél níž teče řeka Marna od Meaux k Epernay.

Aby mohlo býti obchváčeno pravé křídlo německé, jež provádí právě obchvatný manévr proti levému křídlu francouzskému, nutno zanechat Paříž vzadu a zasáhnouti přímo jižně od linie Paříž—Meaux—Epernay.

Zdá se však, že nepřítel zamýšlí setrvati v svém postupu podél údolí řeky Oisy pokud možno nejbližší k Paříži a zachytiti pak do své sítě opevněný kraj pařížský.

Za tím účelem prostudujme rozhodnutí německého hlavního velitelství! Tot' opravdu „vrchol dramatu“.

Kapitola II.

Změněný směr postupu pravého křídla německých vojsk; hlavní velitelství francouzské se opět ujímá iniciativy operací. (Náčrt 1 a 4.)

I.

Změněný směr pochodu německých armád.

V předešlé kapitole jsme viděli, že se ve všeobecné instrukci z 27. srpna předvídal změněný směr postupu pravého křídla německých vojsk.

Tentýž dokument ukládal 1. armádě za povinnost, aby byla s to připojiti se k operacím 2. armády. Velitel 1. armády již 29. srpna dal 2. armádě prozatím k dispozici svou 17. divisi, jež byla zavezena do bitvy u St. Quentinu.

Poněvadž vojska, jež byla v posíci u Amiensu (před IV. zál. sborem), rovněž ustupovala a poněvadž 2. armáda oznamovala, že nepřítel vyvíjí hlavní nápor proti pravému křídlu všeobecného směru postupu, jenž byl až dosud na jihozápad, myslil velitel 1. armády, že může upustiti od původního směru postupu a že může operovati obchvatem na jih a snad i na jiho-východ, bude-li situace 2. armády vyžadovati okamžité podpory. To mělo pro vyšší jednotky 1. armády za následek tyto směry pochodu, nařízené rozkazem ze dne 30. srpna

⁷⁾ Příloha č. 5.

⁸⁾ Náčrt č. 1. a 3.

11 hod. 30 min. ráno: Guiscard, silnice Roye—Noyon, Roye n/Matz, jež mají směr jižní.

V 5 hod. 55 min. vysílá 2. armáda tento radiový telegram: „Ne-přítel úplně poražen; velké části ustupují na La Fère“ — v 6 hod. pak: „Za účelem dokonalého využití úspěchu prosím, aby 1. armáda operovala zatáčkou na La Fère—Laon kolem pevné osy, již bude město Chauny.“

Velitel 1. armády se domníval, že nemá odpovědět na požadavek velitele 2. armády, nýbrž že má vpadnouti do boku nepřátelských ustupujících vojsk a energicky je pronásledovati směrem jižním a jiho-východním; dal sice provést zatáčku k Oise, ale mnohem již-něji.

Hlášení o tomto rozhodnutí bylo posláno hlavnímu štábu 30. ve-čer: „1. armáda se obrátila k Oise a bude postupovati dne 31. na Com-piègne—Noyon, aby využila úspěchu 2. armády.“ Hlavní štáb odpo-vídá na to dne 31. ráno: „Pochody, zahájené 1. armádou, souhlasí se záměry hlavního štábu.“ A 2. září vysílá hlavní štáb veliteli 1. a 2. armády tento radiový telegram: „Úmyslem hlavního velitele jest odehnati Francouze od Paříže a zatlačit je směrem jiho-východním. — 1. armáda bude postupovati za 2. armádou stupňovitě. Mimo to bude krýtí bok armád. Jest záhodno, aby se jezdeckto 1. armády uká-zalo před Paříží a aby zničilo nebo přerušilo železnice vedoucí do hlavního města... von Moltke m. p.

Ú v a h y:

Změna směru pochodu k jihu, předvídaná v instrukci ze dne 27. srpna, se uskuteční; nejde již o dobytí města Paříže. Francouzské armády mají býti od Paříže odříznuty. Anglická armáda a 5. armáda francouzská byly neustále obchvacovány z jiho-západu a změnily svůj směr k jihu, jako kdyby chtěly dosáhnouti řeky Marne před Meaux.

Jest věru co dělati, aby vojska těchto armád byla udržena, aby neunikla a aby zároveň byla zachráněna. Všeobecná zatáčka fran-couzských armád kolem Verdunu otevírá perspektivu nové operace mnohem účinnější než pád Paříže. Jest to opření celé francouzské soustavy o hranice švýcarské. Tohoto velikého manévru se nadálo hlavní německé velitelství, jakmile se zdálo, že Francouzové odkrý-vají cesty vedoucí na Paříž.

Mluvílo se mnoho o rozhodnutí, jež bylo předmětem radiového telegramu ze dne 2. září 24. hodiny. Nikdo ho nepokládal za logický a říkalo se: „Německé hlavní velitelství učinilo zadost pouze pra-vidlu.“ —

Jiní, kteří usuzovali podle zdravého rozumu, nerozuměli, že ne-přítel sám oddálil pád Paříže, jenž by byl měl nejen veliký ohlas mo-rální a politický, ale který sám o sobě byl by již ohromným vítězstvím.

Pokusme se posuzovati celou věc v pravém světle událostí. Ra-diový telegram z 22. září ukazuje nám dvě věci:

— vůli ukončiti obchvatný manévř započatý dne 20. srpna z linie Bruxelles—Namur;

— péči býti pohotově proti každému nebezpečí, jež by vycházelo z Paříže, a to:

a) stupňovitým rozčleněním křídla (1. armáda za 2. armádou);

b) ohrožováním hlavního města (jezdeckto, jež mělo zaplaviti okolí pařížské, útočíc hlavně na železnice);

Strategické zajištění proti opevněnému kraji pařížskému jest zhruba zabezpečeno:

— jedním jezdeckým sborem (Marwitzův 2. jezdecký sbor);

— jednou armádou (1. armáda o 5. armádních sborech).

Když Moltke nařizoval tato opatření, zůstal, pokud se týká armády Kluckovy, věren myšlence vyjádřené instrukcí ze dne 27. srpna. Tvoří z této armády dále boční voj německého rozčlenění.

Události jej však už předešly: tato úloha bočního voje nevyhovuje již ani situaci, ani povaze generála Klucka.

Moltke ví pravděpodobně od večera 30., že na výzvu generála Bülova, jenž byl předmětem protiútoků 5. franc. armády, posměnil Kluck směr svého postupu k jiho-východu, kdežto střed jeho armády směřoval k Noyonu a Compiègne (viz níže radiové telegramy z 30. a 31. srpna). Jistě mu však není známo, že 1. armáda již odbočila na Oisu a že tím získala tak veliký náskok před 2. armádou, že bude se musit zastaviti na 48 hodin, aby se stupňovitě rozčlenila vzadu za 2. armádou, jak bylo nařizováno radiovým telegramem ze dne 2. září.

A skutečně, večer dne 2./9. překročil již Kluck se svou armádou Compiègne daleko na jihu a postupoval svým levým křídlem na Château-Thierry; pravé křídlo dosáhlo Creilu; střed okolí Betzu, kdežto hlavní vojska armády Bülovovy (druhé) jsou již okolo Laon—Sissone.

Armáda Kluckova jest tedy rozčleněna vpředu na velikou vzdálenost; Kluck má mínění, že uniklo Moltkovi.

Domnívá se totiž, že tou dobou on vede všechno, že vede celý manévr, že musí využiti svého náskoku, aby umožnil svému zpožděnému sousedovi přechod přes Marnu. Jedním slovem: Kluck se domnívá, že se nemůže tak náhle zastaviti, aby tím neumožnil uniknutí francouzského křídla, o němž se domníval, že jest již obchvácen.

Není pochyby, že příčiny tohoto chování Kluckova jsou tyto:

— především jeho jezdeckto, ač početné, přece jen neschopné uchovati stálý dotyk s Francouzi, kteří se objevili kolem 30. srpna výhodně a jiho-východně od Amiensu (t. j. šestá francouzská armáda);

— za druhé jest to chybné oceňování francouzské psychologie, u Němců snadno pochopitelné. Moltke považuje francouzská vojska pro četné nešťastné boje a hlavně pro rychlý ústup, po čemž zbyly stopy nepořádku, za vojska morálně úplně zničená. Hlavní velitelství, pozorné a dobře zpravené o událostech, mohlo se však podobným chybám vyhnouti.

Viděli jsme však právě, že hlavní štáb nezná situace svého vlastního rozčlenění (viz shora kapitulu I.) a že z Lucemburka, kde sídlí, může jen nedokonale sledovati rychlý postup událostí, máje jen spojení bezdrátovou telegrafií. To všechno nám dosud neobjasnilo, proč se Němci vzdali svého původního směru na Paříž. Zmenšil se snad odchodem francouzské vlády z Paříže, do Bordeaux přímý zájem Němci, zmizeti do Paříže? Avšak Paříž zůstává i po odchodu vlády Paříží, t. j. hlavou Francie.

Německému hlavnímu velitelství nezbylo než postupovati v intencích svého radiového telegramu z 2. září, obzvláště když nepřítel ustupoval a odkryl cestu na Paříž.

Ke zdolání a obsazení opevněného kraje pařížského (byť i byl hájen jen posádkou pařížskou) bylo by bývalo zapotřebí velkých vojsk.

Zasaditi tam volnou část německých vojsk a zbytkem poutati jen francouzské armády, bylo by přenechati iniciativu operací Francouzům, kteří by zajisté nečekali s protiofensivou proti komunikacím německých armád. Obsaditi Paříž a zároveň poraziti francouzské ar-

mády jedním manévrem, by vyžadovalo na hlavním bojišti, západně od Meusy, veliké přesily, již dnes není.⁹⁾

V předešlé kapitole jsme se již zmínili o naložení dvou armádních sborů a jedné jezdecké divise, které byly určeny pro východní frontu; dva sbory byly ponechány pro obléhání Antverp. Připočteme-li jednu brigádu 4. záložního sboru (I. armáda), ponechanou u Bruxelles, 7. záložní sbor a jednu brigádu 7. aktivního sboru pro obléhání Maubeuge, poznáváme, že v den před rozhodnutím o osudu ofensivy hlavní velitelství zeslabilo pravé křídlo své sestavy, t. j. ten úsek bojové fronty, jenž měl zůstatí nedotčen, o 11 divisií.

Proto se musilo vzdáti záměru dobýti Paříže; jest však třeba pamatovati na strategickou ostrahu, vyplývající ze změněného směru postupu na jih (jezdecktvo proti opevněnému kraji pařížskému, rozčlenění 1. armády se zřetelem k II. armádě).¹⁰⁾

Hlavní velitelství německé jedná podle pravidla. Všimněte si však, jak chápe velitel I. armády úlohu bočného voje a jak provádí rozkazy hlavního velitele.

Pravé křídlo německé pokračuje v svém pohybu.

Ačkoli obdržel radiový telegram od hlavního velitelství, pokračuje Kluck v pohybu, a podává o něm zprávu hlavnímu veliteli:

1. Dne 3. září v 17 hodin:

— I. armáda zatlačila Francouze na levém křídle a překročila Marnu v Château Thierry a západně od města. Svým středem postupuje na Ferté-sous-Jouarre, pravé křídlo kryje 2. sborem a 4. záložním sborem v okolí Nanteuilu. Nepřítel částečně demoralisován. —

2. 3./9. 22 hodin 30':

— Dne 3. září překročily přední prvky I. armády linii řeky Marny ve Ferté a Château—Thierry. Francouzové se otáčejí kolem svého východního křídla. Angličané jsou severně od Coulommiersu. Dne 4./9. bude I. armáda pokračovati v svém postupu přes Rebais a Montmirail. —

Generál Kuhl, náčelník štábu I. armády, praví:

„Jelikož hlavní velitelství nic nenamítalo proti tomuto hlášení, domnívali jsme se, že postup schvaluje.“¹¹⁾

„Generál, velící pravé křídelní jednotce, má tedy již jen jednu starost: pronásledovati. Krýti se na Paříž? Ovšem — to jest však úloha jen jezdecktva. Jezdecktvo vede generál Marwitz, jehož zápal se vyrovná zápalu Kluckovu. Marwitz neposlouchá Klucka lépe, než tento hlavního velitele; rozkaz pro Marwitze zní: „Operovati mezi Beauvais a Marnou.“ Marwitz však posílá své hlavní voje jižně od řeky, aby hledaly levé křídlo Francouzů (2. divise jezdecktva) a před Paříží nechává mezi Oisou a Marnou jen jedinou divisi (4).¹²⁾ Kluck schvaluje večer dne 4. 9. tyto dispoice a vysílá jádro jezdeckého sboru na Provins.

Kryt boku německých armád nemohl však zůstatí velitelem I. armády nepovšimnut; jelikož chce vésti celý osud manévru, setrává tvrdší v své neposlušnosti a žádá ráno dne 4. 9. radiotelegraficky hlavní velitelství o zesílení pravého křídla asi 2 armádními sbory.

Kluck telegrafuje:

— 1. armáda chce získati zprávy o situaci ostatních armád, které

⁹⁾ Pluk. Duffour.

¹⁰⁾ Pluk. Duffour.

¹¹⁾ Gen. Kuhl: Der Marnefeldzug 1914. — Berlin 1921 (E. S. Mittler a Sohn).

¹²⁾ Pluk. Duffour.

často žádají o pomoc za účelem dosažení konečného vítězství. Unavujícími pochody a stálými boji jest I. armáda zemdlena. Jen takovými obětmi se jí podařilo získati pro ostatní armády přechody přes řeku Marnu a donutiti nepřítele k dalšímu ústupu.

9. sbor zasluhuje pro udatnost největší pochvalu. Doufáme, že nyní využijeme úspěchu. Instrukce 2220 hlavního velitelství, nařizující 1. armádě rozčleniti se za 2. armádou, nemůže býti provedena.

... Úmysl, zatlačiti nepřítele od Paříže na jiho-východ se zdaří jen tehdy, bude-li 1. armáda pokračovati v svém postupu. Nutnost krýti bok jest na újmu ofensivní síly. Prosím o okamžité posily. V situaci, jež se každou chvíli mění, nemůže 1. armáda učiniti důležitých rozhodnutí, nebude-li stále zpravována o situacích ostatních armád, jež se zdají býti více vzadu.

Jsmo stále spojeni s 2. armádou. — Von Kluck v. r.

A I. armáda pokračuje v svém postupu. Dosáhne dne 4. 9. svými IV., III. a IX. sborem linie Rebais, Montmirail; hlavní síly 2. jezdeckého sboru jsou v La Ferté-sous-Jouarre, 2. sbor v Trilportu, 4. záložní sbor v Nanteuilu. Na levém křídle 1. armády dosáhla 2. armáda linie Pargny—Epernay.

Rozkaz z večera dne 4. 9. (9 hod. 30 min. večer) byl odeslán z La Ferté—Milon. Kluck doufal, že hlavní velitel schválí jeho záměry zatlačiti nepřítele směrem jihovýchodním, tedy donutiti jej, aby odbočil od Paříže, a že bude pak pokračovati sám k Seině.

Tentokrát však hlavní velitel musí zasáhnouti, neboť francouzský manévra dožil se své doby.

II.

Disposice francouzského hlavního velitelství.

Na straně francouzské jest morální příprava pro protiofensivu zajištěna (viz kapitulu 1, všeobecný operační rozkaz čis. 11, přílohu čis. 5).

Vojska se uvádějí na strategické pole. (Viz přílohy č. 6 a 7.)¹²⁾

Pozorujeme, že všechny disposice sledují jeden cíl, t. j. uskutečnění plánu předvídaný všeobecnou instrukcí č. 4. Bude se však čekati na zahájení ofensivy tak dlouho, až bude všechno za Seinou? Zajisté ne. — Hlavní velitel vydá rozkaz k protiofensivě v okamžiku, jenž se mu bude zdáti nejvýhodnější.

„Ale vhodný okamžik pro vydání tohoto rozkazu závisí ovšem na těchto podmínkách, jež si mohou odporovati:

Bylo by záhodno, aby vyrazila 6. armáda z opevněného kraje pařížského co nejpozději, aby zasáhla ne do boku, nýbrž do týlu armády Kluckovy.

Avšak situace Angličanů, rozčleněných za levým křídlem 5. francouzské armády a spojených s ní jen jezdecktvm, skýtá výhody manévru 1. německé armády, která hodlá odříznouti Angličany od 5. francouzské armády. Toto nebezpečí se čas od času stupňuje.

— Konečně nezávisí úspěch jen na tom, kdy a jak VI. armáda vyrazí z Paříže; nutno uvéstí v pohyb a nechat zasáhnouti do boje chromnou frontu, kterou zaujímají franc. záložní divise s aktivními sbory, kde všechna nezbytná soudržnost útoku závisí na ukončení vážných příprav jako: umístění záloh, pocházejících z pravého křídla, vsunutí jedné nové armády (IX.), na útočném rozčlenění, pozměnění

¹²⁾ Náčrt 1.

útočných pásem jednotlivých armád, doplnění bojových jednotek, mužstvem a materiálem...

Abychom mohli správně posouditi řidici myšlenku francouzské protiofensivy a její vývoj, musíme si vymysleti do atmosféry ohromného bojiště, jež se rozprostírá od Verdunu do Paříže přes Vitry le François, Fère Champennoise, Meaux“.

Situace dne 4. září 1914. (Náčrt 4.)¹⁴⁾

VI. armáda¹⁵⁾ jest rozložena severně od Marny po obou stranách Dammartin en Goelle, pravé křídlo severo-západně od Meaux, levé mezi Luzardes a Ecouenem.

5. armáda, odpoutavši se od nepřítele, přechází na jižní břeh Grand Morinu, majíc své pravé křídlo u Sézanne.

Mezi těmito armádami jest dávno se již odpoutavší armáda anglická rovněž na jižním břehu Grand Morinu jiho-západně od Crésy.

Dále na východ jsou rozloženy na všeobecné frontě Fère—Champennoise, jižně od Vitry, jižně od Revigny, Verdun 9., 4. a 3. franc. armáda.

Vojenský guvernér města Paříže odhalí změněný směr postupujících armád německých a nařizuje pohotovost 6. armády.

O pohybech armády Kluckovy ve dnech 3. a 4. září jsme se již zmínili. Vojenský guvernér Paříže, generál Galliéri, jemuž byla svěřena obrana hlavního města, sledoval tyto pohyby s velikou pozorností.

Dne 4. září v 9 hodin zná přesně generál Galliéri situaci (viz listinu zpráv č. 4. přílohy č. 8) a ráno alarmuje ihned VI. armádu (příl. č. 9).

Pak věnuje generál Galliéri veškeré své úsilí tomu, aby vyprovokoval hlavního velitele a velitele anglické armády k rozkazu pro společný útok VI. armády s armádou anglickou na den 5. září. Současně se hlavní velitel dožaduje přispění maršálka Frencha a velitele V. francouzské armády. Prvnímu poukazuje na nutnost operací anglické armády mezi Marnou a Seinou s levým křídlem na Marně proti pravému křídlu německých vojsk, jež postupují podél řeky Grand Morinu; druhého pak žádá, aby mu oznámil, je-li pohotově působiti neprodleně a společně se 6. armádou a s armádou anglickou proti pravému křídlu německému. Toto těsné spojení velitelů francouzských a spojeneckých vojsk, kteří se snaží vždy sjednotiti své záměry a nenařizují ničeho, co by nebylo lze provésti, jest pravý opak způsobu užívaného v hlavním stanu německém v Lucemburku a v štábu 1. armády německé.

Francouzské hlavní velitelství přejímá iniciativu operací.

Hlavní velitelství operujících armád v úplné shodě se svými podřízenými veliteli nařizuje dne 4. září ve 22 hodin protiofensivu tímto operačním rozkazem:

(Náčrt 3.)

4. září 1914 — 22 hodin.

Všeobecný operační rozkaz č. 6.

1. Jest záhodno využití dobrodružné situace 1. armády německé a soustřediti proti ní úsilí levého křídla spojenců. Dne 5. září budou učiněna veškerá opatření, aby se mohlo příštího dne — dne 6. útočiti.

¹⁴⁾ Pluk. Duffour.

¹⁵⁾ Dne 2. září je VI. armáda částí posádky pařížského opevněného kraje, jenž jest podřízen tímto dnem hlavnímu veliteli operujících armád.

2. Dne 5. večer musí býti dosaženo tohoto rozčlenění:

a) Veškeré volné jednotky 6. armády severně od Meaux jsou připraveny k přechodu přes Ourcq mezi Lizy sur Ourcq a May-en-Multien všeobecným směrem na Château-Thierry. Volné jezdecké prvky, které jsou v blízkosti, dávají se pro tuto operaci k dispozici generálu Maunourymu.

b) Anglická armáda na frontě Changis—Coulommiers čelem k východu je připravena k postupu všeobecným směrem na Montmirail.

c) 5. armáda stlačí se poněkud na své levé křídlo a zaujme linii: Courtacon—Esternay—Sézanne a bude připravena k útoku všeobecným směrem jih-sever. 2. jezdecký sbor bude udržovati spojení mezi anglickou a 5. francouzskou armádou,

d) 9. armáda bude krýti pravý bok 5. armády, bude držeti jižní východy bažin St. Gond. Část svých vojáků přemístí na rovinu severně od Sézanne.

3. Veškeré tyto armády zahájí ofensivu ráno dne 6. září.

Joffre v. r.

Tyto instrukce, určené jen armádám stojícím proti pravému křídlu německému byly doplněny druhého dne, t. j. 5. září mezi 10. a 11. hodinou těmito rozkazy:

4. armádě: „Zítra 6. září budou armády našeho levého křídla útočiti čelně a bočně na 1. a 2. německou armádu. 4. armáda zastaví svůj pohyb na jih bude čeliti nepříteli ve spojení s 3. armádou, jež vycházejíc severně od Revigny přejde k ofensivě směrem západním.

3. armádě: „3. armáda bude se krýti na severo-východ a vyrazí k útoku směrem západním proti levému křídlu německému, jež postupuje západně od Argonne. Operace 3. armády bude spojena s operacemi 4. armády (zajistí velitel 3. armády), jež má čeliti nepříteli.“

Manévr se tedy započal. V jaké situaci jsou nyní armády německé?

III.

Změna německého operačního plánu. (Náčrt 1 a 4.)

Hlavní velitelství již dostalo zprávy, jež mu již nedovolují zanebávatí Paříž. Generál Tappen praví v svém díle „Bis zur Marne“ toto: „Začátkem září byly hlášeny velké pohyby po železnicích směrem k Paříži; zdálo se, že jde o přesuny vojsk. Mělo se tedy uvažovati o přesunu vojsk na levé křídlo francouzské, a to hlavně o přesunech sborů, které byly až dosud před VI. a VII. armádou německou. Francouzové mohli od Paříže podniknouti útok proti našemu pravému křídlu a do našeho pravého boku, jestliže naši pokračovali v postupu.

My jsme už té chvíle neměli volných záloh za pravým křídlem.

Se zřetelem k této situaci byly připraveny dne 4. září nové rozkazy armádám.“¹⁶⁾

Tyto rozkazy obsahoval radiový telegram, jež zaslal německý hlavní velitel podřízeným armádám dne 4. září v 19 hodin, t. j. 3 hodiny před operačním rozkazem čís. 6, jež vydal generál Joffre.

Tento radiový telegram zní:

— 1. a 2. armáda zůstanou čelem k východní frontě Paříže.

1. armáda mezi řekou Oise a Marne bude držeti přechody přes Marnu západně od Château-Thierry ...

2. armáda mezi Marnou a Seinou obsadí přechody přes Seinu mezi Nogentem a Méry (včetně).

¹⁶⁾ Tappen: Bis zur Marne 1914. Oldenburg i. O. — Berlin 1920, Gerhard Halling; strana 23.

3. armáda bude postupovati na Troyes a východně. Všeobecné instrukce pro armády byly odevzdány dne 5. září. (Viz přílohu čís. 10.)

Tato instrukce nám ukazuje manévry německých vojsk proti francouzskému manévru, jež císařský štáb dobře vycitňuje.

Forma tohoto německého protimanévru byla nebezpečná, a právě tomuto nebezpečí měl francouzský hlavní velitel čeliti, když byl zdolal morální nebezpečí vyplývající z dalekosáhlého ústupu a když byl zbavil účinku nebezpečí, jež mu hrozilo z fronty příliš protáhlé. (Viz kapitulu I.)

Poslední nebezpečí bylo už zažehnáno v té chvíli, když ho Moltke hodlal využiti.

Ve všeobecné instrukci, kterou vydal Moltke armádám, nejde již o velkou operaci, jež měla zatlačiti všechnu francouzskou armádu k švýcarským hranicím. Běží jen o vítězství frontálním útokem, jenž má roztržiti francouzskou sestavu v jejím středu, t. j. v rovině Champagne, a zatlačiti její východní cíp do údolí Marny-Meusy a Moselly ... a pak se uvidí ...

Jest to účinek strategického překvapení, neboť nepřítel je před situací očekávanou, pro niž nemůže zasáhnouti bok protivníků, jak doufal; nezbývá mu tudíž již nic jiného než přímý úder. Konečně mohl tento přímý útok býti pouhým vyčkávacím manévrem.

Prostudujeme-li německé rozkazy, poznáváme, že hlavní německé velitelství nařídilo téhož dne odchod štábu VII. armády, odchod 7. jezdecké divise, XV. sboru a jednoho sboru VI. armády. Tyto jednotky, utvořivši novou VII. armádu, měly býti poslány nejprve do Belgie a pak se jich mělo použiti na pravém křídle.

Myšlenka manévru původního křídla zůstává. Přes špatný stav komunikací v Belgii a za pravým křídlem německým nelze posouditi, zdali by nebylo pravé křídlo získalo čas nutný k jejich sesílení, kdyby byli Němci zůstali na pravém křídle úplně v obraně — jak to vlastně bylo nařízeno.

Musíme znovu zkoumati, jak provádí velitel I. armády rozkazy svých nadřízených.

Přes všechny rozkazy Kluck pokračuje.

Aby rozhodnutí hlavního velitele německých vojsk dosáhlo také výsledku, bylo především třeba, aby ho armádní velitelé uposlechli a aby pravé křídlo — hlavně 1. armáda — se zastavilo, jak bylo nařízeno, čelem k Paříži.

Tomu však tak nebylo. Dne 5. září v 10 hodin přednesl Kluck své názory dlouhým radiovým telegramem, v němž se snaží ospravedlniti pohyby 1. armády.

„Podle dřívějších rozkazů hlavního velitelství, postupuje 1. armáda k Seině přes Rebais—Montmirail; dva armádní sbory kryjí směrem k Paříži po obou březích Marny. Až dosud zatlačujeme nepřítel, jenž není však boje neschopen. Nepřítel ustupuje na Nogent. ... U Coulommiers bojujeme asi se 3 anglickými divisemi, u Montmirailu s levým křídlem francouzským. Francouzské zadní voje silně odporují. Kdyby byly pronásledovány až na Seinu, utrpěly by veliké ztráty. Považuji za pochybené nevsímati si nepřítel, který jest ještě boje schopen, a vésti 1. a 2. armádu za jiným cílem. Navrhuji pronásledovati nepřítel až na Seinu a teprve potom obléhati Paříž. Začneme-li však obléhati, jak nařizujete, bude nepřítel úplně volný směrem k Troyes.“

Nyní máme jasný obraz o smýšlení podřízeného o vyšším.

Bylo by zajímavé srovnávat mentalitu generála Klucka v roce 1914 s mentalitou Steinmetzovou v r. 1870.

V r. 1870 starý Moltke brzdil svou autoritou horkokrevného Steinmetze. V r. 1914 byl v čele německého císařského hlavního štábu opět jeden Moltke; tento však neměl ani charakteru ani autority svého strýce.

Již tím, že bylo velení přenecháno iniciativě velitelů armád, vznikalo nebezpečí, že jeden z těchto velitelů armád zavíní neúspěch celku.

Avšak trpěti takovou neposlušnost jest slabost, je zřící se velení, a proto jistý neúspěch.

Několik hodin po odeslání uvedeného telegramu, byl IV. něm. zál. sbor, jediný bočný voj, který ponechal Kluck severně od Marny na pravém břehu Ourcq, napaden VI. armádou francouzskou, která se sestavila podle rozkazů generála Joffra za účelem všeobecného útoku určeného na den 6. září.

První rány děl v bitvě na Marně zároveň se strategickým vzchopením se armád francouzsko-anglických ohlašují, že se francouzské hlavní velení opět ujímá iniciativy operací.